

Nincs tovább

Éjféltre értem a legsötétebb és leghidegebb útelágazáshoz december elején, Székelyföld és Szászföld határán, néhány kilométerre Brassótól. Szűk völgyeken, sűrű erdőkön át vezető rossz úton döcögtem idáig egy négyórás, kimerítő interjú után. Hónapok óta haldokló vagy súlyosan beteg emberekkel beszélgettem, a kelet-európai onkológiai rendszerek korrupciójáról készítettem riportot. Ez az interjú volt a legnehezebb, minimális eséllyel küzdő gyerek szüleit faggattam órákon át kezelésekről, kórházakról, reményről, kétségbeesésről, az egy éve tartó betegség kálváriájáról. Anonim interjú, sok-sok személyes történettel, amelyet a gyerek és a család védelme érdekében nem lehet nyilvánosságra hozni, az eltakart információkon túl mégis valamit el kellene mondani arról, hol és hogyan élünk, amíg élünk ebben a rendszeresített káoszban. Jó ideje már, hogy elfordultam a közéleti vitáktól, és ezekre a történetekre figyelek, abban reménykedem, ez talán gyógyítja az egyre súlyosabb realitásvesztést, amiben élünk, kimozdít engem is, az olvasókat is a sémákból, és valahogyan a felszín alá terel.

Összeczárult körülöttem éjjel a fekete fenyőerdő, a hatalmas kátyúkat óvatosan kerülgetve haladtam előre, mintha egy végénincs alagútban vesződnék. Otthon majd felkapcsolom az olvasólámpám, elrendezem a jegyzeteimet, megírom a történetet – biztattam magam, és tudtam, mennyire hiú remény, hogy a történet megírható és átadható.

Egyre inkább úrrá lett rajtam a magány, a kétség, a végén már abban is kételkedni kezdtem, hogy valaha kiérek a monotonon bólogató fenyők közül, a sötét alagútból, hogy valaha hazaérek, hogy van otthonom, és az otthonomban olvasólámpám, lámpámban fény. Ezzel a növekvő félelemmel hajtottam bele a kátyúba, amiből aztán alig vakartam ki az autóm. Ott álltam az éjjéli semmiben, durrdefekttel, mínusz 12 fokban. Immár nem jelzős szerkezet, retorikai fordulat volt, hogy innen nincs tovább. Néhány percig kínlódtam az emelővel, a csavarkulcsokkal a fagyban. A rozsdás szerkezet nem engedett, be kellett látnom, hogy egyedül esélyem sincs a kerékcsereére. Ezen az úton ebben az időben senki sem járt – én választottam ezt a területet, én akartam innen kivakarni a sztorit. És lám, nem sikerült, vagy legalábbis most nem sikerül, kevés vagyok ehhez, vagy rosszul vezetek, esetleg rosszul kezelem az emelőt, a csavarkulcsot, a ceruzát, a diktafont – ki tudja. Vannak kudarcok, hibák, vétkek, amelyeket tudomásul kell venni. Ez az egyetlen morális eszköz, ami marad, az egyetlen erkölcsi feladat, amellyel tartozunk. Milyen ritkán látni olyat, aki ezt teljesíti! – biztattam magam újra – immár a kudarcra –, vacogva, az autónak dőlve. És hangosan fel is nevettem, bele az erdőbe, milyen gyorsan utoléri az embert a moralizálás egy vacak durrdefekttől, mennyire nem tud szabadulni a saját felszínességétől, giccs iránti olthatatlan igényétől, ahogy mindenből, a legkonkrétabb mínusz

12 fokból is szimbólumokat, jelképeket farag. Vicces, vicces, rugdostam a kereket, hátha a beismeréstől vagy a cipóm orrától esetleg megmozdul.

Természetesen nem moccant. És akkor sem moccant, amikor a semmiből egy kivilágított autó bukkant fel, nevetgélő fiatalok szálltak ki belőle, mint akik jól ismerik errefelé a kátyúkat és a kátyúkba ragadt, eltévedt, tehetetlen idegeneket. Hát mégiscsak járnak erre emberek, nem is akárcik, diszkózó román kamaszok, ennyit az előítéleteimről, a székelyföldi-szász vidéki világ végéről alkotott elméleteimről.

Az autóból román mulatós, manele bömbölt, ritmusos gépzene keleti motívumokkal és nyugati effektekkel, valami nagyon itt, nagyon most, nagyon illékony kábulat. Se székely, se szász, inkább török vagy balkáni atmoszféra. A manele ritmusára kopogtatták a kereket, pumpálták az emelőt – de a rozsdás csavarok nekik sem engedtek. Hiába biztattak, hiába bíztam én is, hogy a csapatmunka segít – nem segített: győzött a kátyú, a rozsdá, a hideg. Végül a zenétől lüktető autóba ültettek, hogy elvigyenek a legközelebbi motelig, ne fagyjak meg az éjszaka az út szélén, másnap világosban kell majd valami segítséget találni.

Másfél-két órája voltunk együtt a diszkóba induló fiatalokkal, akik a segítségnyújtás kedvéért lemondtak az esti programjukról, mire félénken az egyikük megkérdezte: magyarnak tetszik lenni? Két órája beszélgettünk románul, anyacsavarokról, szerszámokról, biztosan korábban is elárult az akcentusom, a lassan megtalált szavaim. Mégis csak most, a menedék felé haladva tették szóvá. Mit válaszoljak rá? Hogy „tetszem-e” magyarnak lenni? Hogy a fagy, a durrdefekt meg a magyar szavak sehogy sem rakhatók össze? Volt valami intim barátkozás a kérdésben, valami közelebb lépés, talán kevéske leleplezés is. Azt is kérdezhették volna, ennyi erővel: fázott? Félt a sötétben? Amennyire intimitás lengett körül, olyannyira zavarba jöttem. Magyar vagyok – mondtam, és az autó szélvédőjén túli tömör sötétséget vizslattam, vajon mit is mondtam ezzel? Magyar vagyok, és nem tudok kereket cserélni. Magyar vagyok, fázik a lábam. Magyar vagyok, és nem értem haza, letisztázni a jegyzeteimet, megírni a történetet. „Mert mi is magyarok vagyunk” – mondták tökéletes románsággal a manelére ringatózó fiatalok. Az én nevem Kelemen – mondta az egyik fiú, az övé pedig Varga, mutatott a hátam mögött ülő lányra. Nekem az apám magyar, az anyám román – tette hozzá –, neki mindkét szülője magyar. De nem beszélek magyarul! – igazította ki a vártnál kissé hangosabban a lány. Otthon románul beszélünk, mert román iskolába jártam, és így szoktuk meg, így könnyebb. A nagyszüleimmel van baj, mert ők egyáltalán nem tudnak románul, így amikor náluk vagyok, akkor nem nagyon beszélgetünk. De azért segítek nekik – tette hozzá – fát hozni, vizet húzni, ilyesmihez nem kell beszélni.

– Tehát akkor magyarok vagyunk – mondtam én is románul, és a fűtött autóban végre kigombolhattam a kabátomat. Tudja, milyenek a magyarok? – kérdezte Kelemen, akinek az apja magyar. Amikor bemegyek kenyeret vásárolni a magyar pékségbe, és románul kérem, nem adnak! – vágta rá, meg sem várva a válaszom. Régi legenda ez a Székelyfölddel kapcsolatban, román nacionalisták terjesztik. Soha nem azt hallani, hogy a magyarok nem

adnak a román vevőnek mondjuk élesztőt, papírragasztót, esetleg bicikli-pumpát. Mindig csak így hangzik a panasz: nem adnak kenyeret. Mit mondhatnék erre, én az akcentusával, szegényes szókinccsével lebukott magyar? – Hmmm – dörmögöm rá az ütemesen lüktető manelére. Varga és Kelemen majdnem negyven kilométert autózik velem a legközelebbi szálláshelyig, Nem fogadnak el pénzt az útért, a segítségért, a benzinért. Bekísérnek a melegbe, lelkemre kötik, hogy jelentkezzem, ha másnap, a világosban sem boldogulok az autómentéssel, számítsak rájuk továbbra is!

Három nappal később Brüsszelbe repülök. Európai újságíró-szervezet hív meg, továbbképzés a hamarosan esedékes európai parlamenti választásokról – nehéz a kommunikáció a kelet-európaiakkal most, hogy egyre nagyobb a politikai kontroll a térségben működő sajtó fölött, és egyre erősebbek a szélsőséges erők – magyarázzák a nyugati kollégák. Román kolléganővel utazunk, ő a Romania Actualitati – a román közrádió hírcsatornájának szerkesztője. Fiatal, lelkes újságíró, még sosem volt Brüsszelben, sőt külföldön sem, csicsergi. Nincs időm azon gondolkodni, hogy lehet így a hírcsatorna szerkesztője. Figyelnem kell a brüsszeli buszjáratokat, pontos időre kell a sajtótájékoztatóra érnünk. Közben telefonon keresnek, otthonról, gyors magyar nyelvű bejelentkezést kérnek. A beszélgetés után alacsony, ballonkabátos, kalapos férfi lép hozzánk. Suttogva beszél, folyamatosan kacsintgat: „Magyarok?” – kérdezi, és magabiztosan biccent felém, mint aki tudja, hogy félszavakból is értjük egymást. Nem hagy időt a válaszra, azonnal mondja, merre van a keresett buszmegálló, felszáll velünk a megfelelő járatra, és közben végig, megállás, levegővétel nélkül beszél. Romániaiak? Romániai magyarok? Ajjaj, tudjuk, milyenek a románok! Nem igaz? Kutyából nem lesz szalonna! Sziszezi a kalap alól, a ballonkabát mögül. Szalonna! – ismétli meg, mintha azt mondaná: pária vagy áruló, esetleg eretnek. Szalonna! Érzem, ahogy az arcizmaim rángatóznak. Román kolléganőm erdélyi, jó eséllyel érti, amit kéréstlen útitársunk felénk sziszeget. A kis kalapos ember tekintetét keresem, hátha észbe kap, hátha látja a tekintetemben a kétségbeesést. Honnan jött? Marosvásárhelyről? Ó, igen, nem felejtjük, amikor 1990-ben... – fejedelmi többször beszél, csipeszkeskednie kell, hogy elérje a kapaszkodót az ide-oda kanyarodó buszon. Nem felejtünk – mondja fenyegetően a brüsszeli buszon himbálózó kis ember. És hiába próbálkozom: ami azt illeti, majdnem harminc év telt el a marosvásárhelyi etnikai zavargások óta, sok minden változott ott is. Tudjuk mi, mert mondja a magyar televízió – torkoll le a férfi, aki nem társam a beszélgetésben –, hogy mi folyik ott. A románokkal nem lehet! Ezzel a népséggel nem lehet! – ekkor már szinte kiabál. Útitársnőm biztosan érti, feladom, akkor is érti, ha nem tud magyarul. Hátat fordítok a kalapos embernek, próbálom menteni a menthetőt, és kicsúsztatok a számon a mondat, amit azonnal szégyellni is kezdek. Akárhova mérsz a világba, követnek ezek a hülye magyar viták – mondom románul a világra rácsodálkozó román kolléganőmnek. Ó, nyugtat meg, nem tudok magyarul egy kukkot se, pedig anyám magyar. Négyen vagyunk testvérek, mind a négyünknek a lelkére kötötte, nehogy magyarral házasodjunk, mert a magyar férfiak verik a nőket, a magyar nők pedig szájalnak. Így aztán

soha, egyetlen szót sem tanultam meg magyarul. Nem tudom, merre forduljak, állok egyik lábamról a másikra a férfi között, aki a magyar tévéből mindent tud a románokról, és a nő között, akinek az anyanyelve az anyanyelve. Szerencsére hamar megérkezünk a Schuman térre. Az utat mutató férfi készségesen jelzi, hogy hol kell leszállnunk, a kolléganő meg előreszalad, hogy ne maradjon le a női és férfi esélyegyenlőségi politikákról szóló sajtótájékoztatóról.

Este munkavacsora, aggodalmas beszélgetések európai szerkesztőkkel, brüsszeli eurokratákkal. Nem enyhül a populizmus és a nacionalizmus Kelet-Közép-Európában, bólogatnak a vörösboros poharak fölött aggodalmasan. Te érted ezt? – néznek rám kérdően, de nem tudok figyelni. Minden gondolatomat lekötik a magam mögött hagyott kétségbeesett szülők, a rákriport, a még mindig rendezetlen jegyzetek és a történetek, amelyeket muszáj elmondani.

